

Дядик Т.В., к.е.н., доцент
Іващенко М.Ф., здобувач вищої освіти ступеня Магістр
Полтавська державна аграрна академія, Україна

Прибутковість господарської діяльності аграрних підприємств України

В сучасних умовах діє значна кількість внутрішніх чинників, які погіршують фінансове становище сільськогосподарських підприємств: нераціональна структура активів, неефективна організація виробництва, надмірні витрати земельних, фінансових, трудових, матеріальних та інформаційних ресурсів, а також низький рівень фінансової роботи в цілому. Нерідко, наявні в господарствах обмежені ресурси, використовуються для виробництва низько рентабельної або навіть збиткової продукції, при цьому продукція, що приносить прибуток, виробляється в обмежених обсягах, що визначає загальний фінансовий результат діяльності.

Сільські товаровиробники відчувають гостру нестачу оборотних коштів, мають застарілу і зношену матеріальну базу, збільшується фінансову заборгованість за зобов'язаннями, часто не мають коштів навіть для простого відтворення. Для підтримки сільських товаровиробників необхідні значні фінансові кошти, які в даний час держава не в змозі реально виділити в повному обсязі. Але навіть якщо розміри фінансової допомоги збільшаться, то це не виведе господарства на рівень рентабельного виробництва автоматично, так як ресурси можуть бути використані нераціонально. Тому поряд з державною підтримкою аграрного сектора необхідна активна діяльність самих підприємств [1, с. 594].

Кінцевим фінансовим результатом діяльності сільськогосподарських підприємств є отриманий ними прибуток або збиток. Як і в інших галузях прибуток розраховуються в розрізі видів діяльності: поточної, інвестиційної та фінансової. Особливістю формування фінансового результату, перш за все в рослинництві, є те, що він може бути виявлений тільки в кінці року. Прибуток від поточної діяльності сільськогосподарського підприємства визначається як різниця між доходами і витратами по поточній діяльності. Прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції розраховується як різниця між виручкою від реалізації (без непрямих податків) і її повною собівартістю. Розрахунок здійснюється за кожним видом продукції і по кожній галузі: рослинництва і тваринництва [2, с. 490].

Вибір продукції, що виробляється, також залежить, впершу чергу від матеріалоемності продукції та очікуваних прибутків від її реалізації. Традиційним вже стало те, що сучасний виробник аграрної продукції не хоче займатись тваринництвом, адже це високозатратна галузь і з боку матеріально-технічних ресурсів, і з боку витрат праці. З усіх видів продукції тваринництва стабільні прибутки та рентабельність, що дозволяє вести розширене відтворення забезпечує лише молочне скотарство – 16,1% у 2018 р.

Виробництво приросту сільськогосподарських тварин є малорентабельним: велика рогата худоба на м'ясо – 17,7% збитковості, свині на м'ясо – 6,9% та м'ясо птиці – 5,7% рентабельності. Для фермерських господарств рентабельним є виробництво меду – 22,4% (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень рентабельності продукції сільського господарства в усіх підприємствах України у 2018 році, %¹

Найменування продукції	Усі підприємства	У тому числі фермерські господарства
Культури зернові та зернобобові – усього	24,7	26,1
<i>у тому числі</i>		
пшениця	24,6	24,7
кукурудза на зерно	27,2	29,9
ячмінь	25,6	27,3
жито	-2,2	10,2
овес	10,3	14,1
гречка	-17,2	1,5
просо	34,7	35,0
культури зернобобові сушені	-5,4	3,1
Боби сої	21,0	31,5
Насіння льону-довгунцю	18,6	-
Насіння ріпаку й кользи	31,1	30,7
Насіння соняшнику	32,5	30,3
Буряк цукровий фабричний	-11,4	-2,2
Шишки хмелю	60,9	34,5
Картопля	6,8	28,0
Культури овочеві відкритого ґрунту	16,7	7,6
Культури овочеві закритого ґрунту	8,5	14,9
Виноград	22,6	17,8
Культури плодові	3,4	21,6
Культури ягідні	19,5	31,1
Велика рогата худоба на м'ясо	-17,7	-6,4
Свині на м'ясо	6,9	1,1
Вівці на м'ясо	-16,7	-2,9
Кози на м'ясо	-13,8	-22,9
Птиця на м'ясо	5,7	6,8
Вовна	-69,5	-0,1
Молоко від сільськогосподарських тварин усіх видів, сире	16,1	18,0
Яйця птиці свійської в шкаралупі свіжі (без яєць на інкубацію)	5,4	9,3
Мед натуральний	-27,4	22,4

¹Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: розраховано за даними: [3]

В економіці ринкового типу прибуток виступає як багатofункціональний синтетичний показник і інструмент вимірювання отриманого результату і

витрачених ресурсів будь-якого господарюючого суб'єкта, в тому числі і аграрного профілю. Тому процес управління формуванням прибутку сільськогосподарського підприємства полягає у виявленні основних чинників, що визначають її розмір і пошук резервів подальшого збільшення її суми на основі реалізації внутрішнього механізму забезпечення конкурентоспроможності продукції в залежності від обсягів і структури витрат.

Механізм формування операційного прибутку, тобто прибутку від реалізації продукції, заснований на його тісному зв'язку з величиною доходів, сумою витрат і обсягом виробництва і реалізації продукції. Використання цього взаємозв'язку дозволяє виявляти і враховувати роль окремих факторів у формуванні операційного прибутку для забезпечення ефективного управління цим процесом на підприємстві. Основними завданнями, які розв'язуються в рамках управління операційним прибутком, є робота по зниженню витрат і оптимізації їх структури, підвищення доходу за рахунок активної цінової політики, а також, визначення обсягу реалізації, що забезпечує беззбиткову діяльність.

Для управління операційним прибутком підприємства, можливо використовувати ефект операційного важеля (левериджу), заснований на роздільному обліку впливу постійних і змінних витрат, який дозволяє змінюючи обсяги реалізації продукції, ще більш високими темпами змінювати суму операційного прибутку. Проте використання ефекту операційного важеля має певні обмеження, пов'язані з тим, що всі зміни визначаються лише щодо визначених обсягів виробництва. Поліпшення стану в аграрному секторі економіки може бути досягнутим в міру того, як в кожному окремому підприємстві і галузі в цілому буде забезпечено дію внутрішніх механізмів формування прибутку на основі виробництва конкурентної продукції необхідного обсягу і рівня рентабельності, що забезпечить розширене відтворення виробництва.

Список використаних джерел: 1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. 2-ге вид., допов. і перероб. К.: КНЕУ, 2002. 624 с. 2. Шваб Л.І. Економіка підприємства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Каравела, 2004. 568 с. 3. Державна служба статистики України: Інтернет видання. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm (дата звернення 18.09.2019).